

“Arkitektura pedagogikoaren ikuspegitik, sistemaren zulo beltza institutuak dira”

Ikastetxetako patioen eraldaketak ugaritzen ari diren arren, oraindik eraikin zaharkituak eta azpiegitura zurrinak dira nagusi hezkuntzan (barruko nahiz kanpoko espazioetan), gustura ikasi, mugitu eta harremanak izateko, pedagogia hezitzaileak garatzeko behar diren espazio, diseinu, estetika eta altzarrietatik urrun. Zaintza beharrean kontrola lehenesten duen arkitektura dugu eskoletan, eta hori aldatzeko erronkan tematuta daude Fermin G Blanco eta Clara Eslava arkitektoak.

 MIKEL GARCIA IDIAKEZ UNAI BEROIZ

Ikastetxeak leku bizigarriak izan daitezzen, espazio arin, natural, malgu eta organikoak izan beharko lukete, baina ez da hala. Eskola garaikidea inguruarekiko (herriarekiko, auzoarekiko...) deslotuta eraiki da, anonimo, egitura homogeen, lineal, industrial, sistematizatu eta errepikakorrek, eta gainera, asko eta asko zaharkituta geratu dira. Hala diote gure bi solaskideek, arkitektura pedagogikoan adituak eta arituak diren Fermin G Blanco eta Clara Eslava: “Eskoletan onartzen ditugu gaur egungo etxe batean onartuko ez genituzkeen eszenatokiak, zeren urteak pasa ahala etxean aldatzen ditugu altzariak, gortinak, koloreak... eta lortzen dugu espazioek beste zerbait transmititzea”. Instituentzat da notarik txarrena: “Zaintzek duten garrantziaren ideia galtzen da Derrigorrezko Bigarren Hezkuntzan, nerabea ikusten da kasik arerio gisa, kuestionatu egiten zaituen norbait, eta horri gehitzen zaio ikasle-ratioak handitu eta makroinstitutuak egin ditzaiegula”. Emaizta, kontrolatzeko eta diziplina lehenesteko pentsatuta dagoen diseinu arkitektonikoa.

Horren ordez, gauza asko egin litezke

“Eskola estetikoak baldin bada –armonikoa, koherentea, anitza... ongi sentiaraziko zaituena–, mezua da ‘hemen pertsonak zaintzen ditugu’. Itsusitasun handiko espazioak ditugunean, aldiz, mezua da ‘ez zaituztegu zaintzen’”

Clara Eslava

ikastetxe barruko esperientzia hobetzeko, argi eta aireztatze naturalari dagokionean, zoru motan, barrua-kanpoa lotzeko egituretan, akustikan, altzarien diseinu eta materialetan, tenperaturaren, ikasgelaren forman –zergatik ez kurboa, organikoa, borobila?–, gardentasunean... “Eskola estetikoak baldin bada –armonikoa, koherentea, anitza... ongi sentiaraziko zaituena–, mezua da ‘hemen pertsonak zaintzen ditugu’. Itsu-

sitasun handiko espazioak ditugunean, aldiz, mezua da ‘ez zaituztegu zaintzen’”, dio Eslavak. Gainera, jaiotze tasaren beherakada aukera bat da, ratioak txikitu eta espazio berriak konkistatzeko, azaldu du Eslavak, “baina kontrakoa ikusi dut, haur kopurua murriztu eta gela bat libre duen eskolak gela hori giltzaz ixtea, ezin duelako egon zaintzailerik gabeko espaziorik”.

Eurek gidaturiko adibide positibo bat azaldu dute. Larrantzarreko ikastetxean, jangela aldatu dute: kromatikoki armonikoa, akustikoki errespetuzkoa, bestelako zoru batekin, leihoak zabalik Ultzamako paisaia sar dadin... “Beste leku batean zaude orain, sentsorialki eta mentalki ere bai, eta paradigma aldatzen duzu; haurretako batek esan zigun, ‘orain ikastetxean gaizki dagoena gainerako gutzia da’”.

Ekarpena egiten duten heinean, obra txikiekin, altzari aldatetekin edota han eta hemen egindako diseinu berriekin konformatu behar; izan ere, dena aldatzea ezinezkoa da, ikastetxeek baliabide gutxi dute eta administratibotik ez da horretan inbertitzen, ez da inolako apusturik egiten, kexatu zaizkigu solaskideak,

LUNAI BEROIZ

BLANCO ETA ESLAVAK UTZITAKO ARGAZKIAK

“Patioak berdetzeko eta naturalizatzeko prozesuetan esaterako garai interesgarriak bizi ditugu, aitzindarien garaia, asko dagoelako egiteko”.

“eta hori da inportanteena, aldaketarako nahia izatea eta horretan inbertitzea; patioak berdetzeko eta naturalizatzeko prozesuetan esaterako garai interesgarriak bizi ditugu, aitzindarien garaia, asko dagoelako egiteko”, dio Blancok, baina oharra ere egin du, artikuluan aurrerago ikusiko dugunez beste eremu batzuetan gertatu dena gogoan: “Une bat iritsiko da non, negozioa usainduta, enpresak sartu eta patioen proiektua aurrez diseinatuta eskaintzen hasiko diren, bizpahiru aukera aurrekontuaren arabera, eta ideia perbertituko dute, jada eginda dauden patioak erostera bultzatuko dituzte ikastetxeak, hezkuntza-komunitateak aurrez pentsatu eta gogoetatu gabeko patioak”.

ARKITEKTURA DEFENSIBOA

Nahiz eta patioa eraldatzen ari diren ikastetxeen albisteak han-hemenka irakurtzen ditugun, eskola gehienek jolas-tokia oraindik hormigoizko zoru monokromatikoa da. Eta gero eta gehiago eskatzen da eraldatu daitezela psikomotritzitatea sustatzen ez duten patio horiek, genero ikuspegitik desorekatuak direnak, klimatikoki kaltegarriak; natura sartu nahi dute, oreka-jolasak, bestelako zorua... baina garbi dio Blancok: kontrako inertzia da nagusi eta oraindik erresistentzia handia dago administrazioaren aldetik, aldaketan inbertitzeko. “Harrituko zinateke, zenbat ikastetxe ez duten berdin pentsatzen eta ez duten patio berderik nahi. Niri ikastetxe batzuetan esan izan didate ‘ez dugu patio inklusiborik nahi’, pentsa! Orduan zer nahi duzu, patio baztertzaille bat?”.

Atzean arkitektura defentsiboaren

“Badaezpada umeak min har ez dezan nahi dugu dena ongi lotuta eta itxita eta kautxuzko zorua azpian, hondar-guneak desagertu dira zikindu ez daitezten... Arkitektura defentsiboa egiten da, hots, pedagogia defentsiboa: antipedagogia”

Fermin G Blanco

itzala dagoela dio arkitektoak. Defentsiboa, abiapuntua delako salaketak eta keak saihestuko dituen diseinua, ahalik eta mantentze lan gutxien eskatuko duen arkitektura. “Oraintxe egon naiz ikastetxe batean zuhaitz inguruak hesituta dituztena, arriskua saihestea argudio; badaezpada umeak min har ez dezan nahi dugu dena ongi lotuta eta itxita eta kautxuzko zorua azpian, familien eskakizunei tiraka hondar-guneak desagertu dira hiri eta eskoletatik, zikindu ez daitezten, edo dena sintetikoa izatea nahi dugu... eta mantentze-lanak aurrezteko, bada zuhaitzak nahi ez dituenik, hostoak jaso behar ez izateko, edo zelai artifiziala hobesten dutenak, ureztatu eta moztu behar ez izateko; ezin duzu imajinatu zenbat ez diren gai zelai artifizialaren eta naturalaren artean ezberdintzeko”. Sakonean, dio Blancok, arkitekturatik harago pedagogia defentsiboa da, “antipedagogia”.

BOTA PARETAK, ALTXA AULKIETATIK

“Hormen atzean ezkututzen da eskola, eta horma horiek apurto behar ditugu –aldarrikatu du Clara Eslavak-. Literaliki, hormak botatzen ari gara uneotan ikastetxe batean, ikasleek Arga ibaia ikusi ahal izango dute hemendik aurrera, baina hormak bota ala ez bota, hormatik harago begiratzeko borondateak egon behar du, bestela ez du zentzurik”.

Barruan ere, ikasgelen arteko hormak bota dituenik bada [ikus 31. orriko koadroa], eta positibotzat jo dute solaskideek, espazio diafanoak eta malgutasuna dakarten heinean, baina ohartarazi dute proiektu arkitektonikoak proiektu pedagogikoaren eskutik etorri behar duela: horma bota eta espazio zabalagoa badugu, zertarako baliatuko dugu? Espazio berria partekatzen badugu, ikasle gehiago eta harreman gehiago izateak ekarriko dituen aldaketak nola gestionatuko ditugu? Konfort akustikotik zarata handiagora igarotzen bagara, zer dugu pentsatua? Irakasle bat baino gehiago arituko dira espazio partekatuan? Eta nola? Sortuko diren dinamika berrietara egokituiko ditugu ordutegiak (45 minutuko ikasgaiari ordu eta erdiko tartea emanez, adibidez)?... “Behin baino gehiagotan ikusi dut nola bi ikasgela hartu, erdiko tabikea bota eta enpresaren batek saldutako kit super liluragarriarekin betetzen duten espazioa, baina eskolako gainerako guztia berdin mantenduta –kritikatu du Blancok-. Azkenerako, daukazuna da gela berezi bat, ikastetxe guztiz konbentzional batean. Pena hori da, berez onak diren ideia eta proiektuek sarri modu kasik anekdotiko

eta tristean inplementatuta bukatzen dutela eskoletan”.

Paretak botatzea, besteak beste, mugikortasunerako aldarri bat da, hain justu eskolari egin ohi zaion kritiketako bat badelako maiz ez duela mugitzeko aukera handirik ematen. “Ikasgela da oinarritzko unitatea eskolan: bertan ixten zaituzte eta kito; modu autonomoan sartu-irten daitezke ikasleak? Konfiantza ala kontrola gailentzen da halakoetan?”, gogoetatu du Eslava, eta gaineratu du hezkuntza sistemaren logikari erantzuten diola egiturak: “Ikasle guztiek gauza bera eta aldi berean egin behar dute, mahaian gelditu eta isilik. Malgutasun handiagoz jokatzeko den eskoletan, proiektu beraren inguruan erritmo ezberdinetan ekintza ezberdinak egin ditzaketenean adibidez, autonomia eta mugikortasuna errazten da”.

Batzuetan, jolas garaia bera ere ez da sobera estimulatzailea. “Egon berri naizen ikastetxeak saskibaloiko saskiak eta futbolerako atek baino ez ditu, ez du bestelako jolas elementurik, ez txirristarik, ez toboganik, ez orekarako

“Aldaketa ongi dago, baina aldaketa oinarritzen da aurrez prestatuta dagoen hori erostean baino ez. Guk beste era batera funtzionatzen dugu: ikastetxean pentsatu eta adosturikotik plan bat ateratzen da”

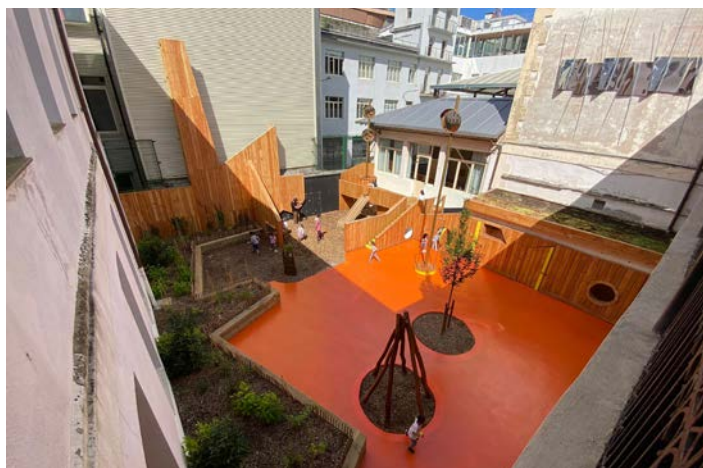
Clara Eslava

enborrik, ez zaburik. Oso gogorra da hori”, salatu du Blancok.

NONDIK HASI?

Bestelako diseinu, eremu eta estetikak irudikatzeak ausardia eta imajinazioa falta al diren galdetu diegu solaskideei.

“Falta dira proiektuak. Behar batetik abiatuta, arkitekto irudimentsu eta jostarietara joz gero ziurrenik planteamendu ederrak sortuko dira: eskailera azpian hau eta beste jarri, beste txoko honetan halakoa egin... baina arazoa da behar bat dagoenean obra zuzenean enprekin lotzen dela, behar hori merkeen konponduko dizun enpresa kontratatu eta aurrera, bestelako espazio eta diseinuak sortzeko aukera baliatu barik –erantzun digu Blancok–. Dauden gabezia eta beharren atzean, guk aukeraz betetako mundu bat ikusten dugu, baina horren ordez, adabakia adabakiaren atzetik doaz arazoak estaltzen”. Azken finean, iturri bat, eskolako sarrera, pasilloak, laborategia, ate bat... “Dena izan daiteke proiektu baterako aukera, espazio eta elementu txikiekin ere jolastu daiteke, edertu eta hobetu, ñabardurak, detaileak eta elementu jostariak gehituta, estetika aldatuta... Eta guztiak egiten du ekarpena, hoberrak”. Eslavaren hitzetan, horrek guztiak egiten duen ekarpen handia pertsonen zaintza da.

“Jo dezagun komunetara, adibidez –gehitu du Eslavak-. Pentsa, ura, ispi-luak, iturriak... Leku eder askoak izan daitezke, joko handia eman dezaketena, besterik ez bada landare bat jarri eta ureztatzeko, baita genero ikus-pegitik Haur Hezkuntzan hezkidetzaz lantzeko ere, baina ez dago halakorik”. Beste adibidea Blancok eman du: hobi bat egin zuten ikasgela batean, bai, zulo handi bat, eta irakasleak hasieran apur bat galduta zeuden, zer egin hobiarekin? “Ez baitago hobiei buruzko ikasgairik, kar, kar, kar, baina halako urratsak ematera animatzen direnak izan ohi dira aktibatzen lehenak, lehenago edo geroago asmatuko dutenak nola baliatu”.

Arbizuko eskolan altzariei lotuta euren egin duten proiektua ere aipatu dute. Mahai karratuak hexagonalengatik aldatu dituzte, altuera ezberdinetakoak –“haur denek ez baitute altuera bera, nahiz eta sarri mahai guztiak altuera berekoak jarri”–, eta koloreztatzearaz gain, errusiar panpinen antzera jasotzen diren aulki eta mahaiak ezarri dituzte. Helburua, behar ez direnean modu erraz eta ederrean bazter batean pilatuta utzi ahal izatea eta hala espazio erabilgarri asko lortzea: “Zorua berreskuratu dugu Arbizun”.

Arazoa da, Fermin Calvok dioenez, 1980ko hamarkadatik apenas aldaketarik izan duen katalogoan oinarritzen direla ikastetxetako altzariak. “Orain katalogoetan badago ‘Montessori’ leerroa, material organikoak, egurrezkoak-eta nahi dituzten irakasleentzat, baina altzari horiek Haur Hezkuntzara iristen dira gehienez. Eta beste leerro bat dute, ‘etorkizuneko ikasgela’ (Ikasnova, Aulanova, Ikaslab...), denak igualak, homogeenak. Guk gomentatzen diegu katalogotik har dezatela

“Dauden gabezia eta beharren atzean, guk aukerez betetako mundu bat ikusten dugu, baina horren orde, adabakia adabakiaren atzetik doaz arazoak estaltzen”

Fermin G Blanco

interesgarria eta beharrezkoa baino ez, gainerakoan hobe dela dagoena tuztezea edota beste enpresa batzuetara jotzea”. “Etorkizuneko ikasgelaz eta berrikuntzaz dihardute, ‘nolako hezkuntza espazioa nahi duzun pentsatu’ esaten digute, baina Bruselatik zuzenean datorren katalogoa ematen digute, parte-hartze prozesurik gabea, enpresa teknologikoen interesen arabera –gehitu du Clara Eslavak-. Aldaketa ongi dago, baina aldaketa oinarritzen da aurrez prestatuta dagoen hori erostean baino ez. Guk beste era batera funtzionatzen dugu: ikastetxean dauden beharrak, aukerak, soluzioak gogoetatu eta plan bat aurkezten diogu udalari, taldean pentsatu eta adosturikoa atera dezan lehiaketara”.

IKASTETXE HONETAKO PATIOA BAI, BESTE IKASTETXEKOA EZ?

Arbizun aldaketa gehiago egitea proposatu zutenean, “esaldi beldurgarria” iritsi zitzaizen administrazioako kide batzuen partetik, dio Eslavak: “Hauei

zerbait ezberdina ematen badiogu, besteek ere nahiko dute”. Alegia, batetik, ikastetxe hori hobetzea faborezko tratua litzatekeela gainerakoan aldean, eta bestetik, ikastetxe gehiagok eskatuko litzatekeela aldaketak eta ez zegoela denentzako aurrekonturik. Horrek ez ezer egitera daramala-eta, hitz magikoa deskubritu digu Eslavak: esperientzia pilotua. “Egin ditzagun esperientzia pilotuak, horien segimendua eta balorazioa, eta pixkanaka aldaketak inplementatzen joan gaitezen leku guztietan. Abiapuntu on bat da, adibidez, zailtasun handienak dituzten ikastetxeak edo egoera okerrean daudenak berritzen hastea”.

Ildo horretan, azpiegituren mapa bat beharrezkoa dela uste dute solaskideek. “Oso zaharkituak eta adabakiz josiak dauden ikastetxe asko aurkituko genuke, eta mapa abiapuntu ona litzateke eskola bakoitzaren plan estrategikoa egiteko: nondik hasi, zein diren lehentasunak. Zeren ari gara hitz egiten eskola idealak nola izan behar duen, baina aldi berean umeak ditugu ikasgelan hotza (edota beroa) pasatzen. Kontua da teknikoki konpondu beharreko arazo horiek baliatu behar liratekeela bestelako aldaketa espazial, arkitektoniko eta estetikoak egiteko, aipatu dugun bidetik”.

Gasteiz jarri dute adibide: udala ari da ikastetxe publiko guztietako patioak naturalizatzen –“ingurumenaren ikus-pegitik, baina jolasari, pedagogiari... ere on egingo dio aldaketak, ezinbestean”–, eta bidea hori dela azpimarratu dute bi arkitektoek, hiri politika bati erantzuten diolako, sare osoari eragin- gogoz diolako. Azken finean, ikastetxean ordu asko iragaten dituzte haur eta gazteek, “eta eskolan ongi bizitzea gauza handia da”. ●

FINAL-LAURDENAK

AZKOITIA

 Urriak 26, larunbata, 17:00
 Baztartxo Antzokia

IRUN

 Urriak 27, igandea, 17:00
 Ficobako Auditoriuma

www.bertsozale.eus/gipuzkoakotxapelketa
www.bertsosarrerak.eus

GBT24

**GIPUZKOAKO
BERTSOLARI
TXAPELKETA
2024**

Utikan hormak ikasgeletatik

Horixe da duela zazpi urte kaleraturiko erreportajeari jarri genion izenburua. Arrasateko Arizmendi ikastolan egindako aldaketa arkitektonikoak genituen hizpide, planteamendu pedagogiko bati erantzuten diotenak: konfiantzaren pedagogia. Eraikinetara egindako bisitan, aurkitu genituen eremu ireki, zabal eta diafanoak, paretarik gabeak, ludikoak, koloretsuak, beirate handiak, komun mistoak Haur Hezkuntzan, harmailadun anfiteatro bat Lehen Hezkuntzan... “Gelaren logika desagertzen da eta jada ez daude gelak, espazioak baizik; maila guztietan errepikatzen den eskema da. Horrek ikasgela bat = irakasle bat dinamika puskatu du, irakasle

bat baino gehiago daude eremu berean, espazioetan bilatu dugun gardentasuna lotuta dagoelako hurbiltasunarekin, besteak gertu sentitzearekin, uneoro begi-bistan. Zailtasun bat sortzen den momentuan (konpetenziala, emozionala, fisikoa...), irakasleak presente daude eta garrantzitsua da, gure artean konfiantza harreman bat garatzeko”, azaldu zigun Amaia Antero irakasleak. Irakasleak elkarrekin lan egitera ere bultzatzen ditu antolaketa honek, “eta horrek dakar euren artean gehiago adostea, haurrenganako begiradak anitzagoak izatea, egoeraren ikuspegi bat baino gehiago bateratzea...”. Halaber, aukera anitzeko eta egitura malguko espazioek irakasle tal-

deka, proiektuka, txokoka aritzeko aukera ematen dute, “egitura kooperatiboan jardutea delako gure oinarri nagusietako bat”.

“Espazioa irekitzeak ez du esan nahi dena libre denik –zehaztu zuen Anterok-. Kontua da espazio horretan zer egiten den, eta kaosa egongo da ikas-prozesua gidatzen ez bada, baina gela itxian gauza bera gertatu daiteke”. Are gehiago, “haur, guraso eta irakasleek aho batez berresten dute gatazka kopurua jaitsi egin dela, irakasleak lasaiago dabiltzala espazio zabal hauetan”. Gainera, eskola txikietan bezala, adin ezberdinetakoak aiseago nahasten dira, txikiagoek zaharragoengandik ikasten dute, eta alderantziz. ●

 DANI BLANCO

